

LLIBRES

Pere Calders: «La Glòria del Doctor Larén»

Encara no fa un any que Pere Calders entusiasmava la crítica de Barcelona amb el seu primer llibre de contes. La sorprenia amb els seus dots inèdits d'home imaginatiu i faceciós.

«La glòria del Doctor Larén» (1) és un conte del mateix estil que predomina en els de «El Primer Arlequí», però amb molta més liargada i una intenció psicològica superior a aquells. Ací Calders emprèn la idea de demostrar un cinisme innat en totes les persones, i per a rebatre-la n'escull dues que havien restat immaculades. Són dues ànimes cànvides, les que no fan el mal més que per res perquè no el coneixen. Però quan l'han conegut no l'esquiven. Tampoc no s'hi reholquen: juguen amb el mal fins a caure dins del pou del cinisme.

Glòria, la noia fina i malaltissa, que només respirava aire esterilitzat, quan revé a la salut l'aprofita per a fugir amb un vividor recollit a casa seva, mentre el seu marit, doctor Larén, es bat al camp de l'honor amb el difamador de la seva dona i company d'aquell altre. El pobre doctor Larén havia après entre el desordre de casa seva i la trista experiència de la vida, el sistema de resignar-se a tot. Acabarà per trobar el seu cas d'allò més interessant i comportarà que el discuteixin malèficament i que l'aconhortin amb benevolència. A l'últim perdrà les esperances i buscarà la compensació de la desgràcia perquè és un contrast de la sort. I es refiarà de la sort més material i més simple que és la rifa.

Tot això, posat en mans d'un autor exageradament sospesador, hauria pogut esdevenir d'un gran lirisme en la part primera, melangiosa en la contemplació de la desgràcia del pobre metget, o s'hauria convertit, en la part corresponent a les sospites, el duel i el descobriment de la fugida en una tragèdia esferidora. A mans d'en Calders, en canvi, res no es mou fora de l'humor i de la fantasia. Tants de detalls com hi ha a l'obra són reflexos d'aquell enginy fantasiàtic. En alguna ocasió l'autor diu que li agradaria de portar el seu món enllà del món de les altres persones. Sens dubte hi endevina un seguit d'encisos que nosaltres desconeixem. I ens plauria de conèixer-los. Les figures dels contes d'en Calders són d'aquell món. Tenen carn i ossos i fins un fons psíquic que les fa molt estimables. En canvi, passen el temps fent

cabrioles de dites i fets estrambòtics. El novellista no pot res contra d'ells. Prou els farà cenyir el pensament sobre un punt i hauran d'anar-hi per força. Però ningú no evitarà que, seriosos com són, passin el temps caçant llargardaixos, que tinguin defectes físics especials, o que, quan se suïcidin, el cos penjat del sostre brandi llargament fent ombres xineses sobre els vidres, sincronitzant amb el pèndol del rellotge... Cada plana és plena de detallats d'aquest estil. El fet més greu té en ell mateix una font d'ironia i d'alegria. L'autor es complau a explicar en preferència les onades i els sorolls d'aquestes fonts.

A vegades, encara que ell no s'ho pensi, tot nedant en aquella aigua, s'allunya una mica de la línia traçada, perquè fa explicacions massa llargues sobre personatges o detalls secundaris, o bé perquè allò que ha escrit primer no concorda exactament amb els fets posteriors (com el canvi de salut de Glòria). Però com que el lector se sent seduït al mateix temps per la verbositat de la narració, s'empassa els fulls sense adonar-se'n gaire, àvid de la novetat de la pàgina següent. L'autor es val d'aquesta gràcia seva; al pròleg, digne del llibre que el segueix, ja anuncia que alguns defectes li «apareixen com a subtils ardits literaris». I s'aproxima a l'encert de la suposició, perquè aquests defectes o gràcies són plenament nivellats. Ara m'acudeixen les paraules del crític Palau-Fabre (2) a propòsit del llibre «El Primer Arlequí»: «Convindria l'abreujament dels seus escrits fins al màxim possible», sense que per això haguessin de perdre gens de sentit ni d'intenció, sinó enfortir-la. Fins podria estalviar-hi algunes petites anècdotes. Però hauria de fer-ho d'una manera justa: que condensés al grau precís cada facecía i que li ajuntés al mateix temps la valor innegable d'una narració enginyosa des del punt de vista tècnic de l'idioma. Calders no el descarta del tot, i aquest segon llibre ja supera algunes coses del primer. Si insistim és perquè creiem que li ha d'ésser una millora. Una millora que es pot estimular perquè es converteixi en una qualitat parella a les altres que Pere Calders ja té ben acreditades.

OSVALD CARDONA

Febrer 1937.

(1) «Quaderns Literaris».

(2) «La Publicitat» 122-7-36.

"Mirador"

5-3-37

LLETRES**"LA GLORIA DEL DOCTOR
LAREN", de Pere Caldes
(Quaderns Literaris)**

Com ja va provar en un volum anterior de narracions, P. Caldes està molt ben dotat per la ironia, l'humor i el grotesc. Aquesta nova narració, amb més amplitud i més alè que aquelles, ho confirma. "La glòria del doctor Laren" és, més encara que una paròdia d'història romàntica, una mofa única, sagnant, no desproveïda, però de bon sentit, de la sensibleria, de la delinqüescència i falsa espiritualització del romanticisme degenerat, del subromanticisme. Com en gairebé tots els escriptors de paròdies a moments, però, dirieu que l'atrau allò que parodia, i és a punt d'esdevenir ell mateix un escriptor d'una llangor i d'unes finors romàntiques.

Potser, a desgrat de la major amplitud, hi ha en aquesta narració, com en les anteriors, una desproporció entre el que promet i el que dona. La preparació, la suggestió prèvia, és superior al que finalment queda reduïda la història del doctor Laren. Segurament això és un efecte volgut, una desorbitació volguda per acusar la comicitat dels gags i de les sorpreses. Però tot i la força d'aquestes sorpreses no és pas això el que ens sembla més interessant de la relació. El més interessant són els personatges en ells mateixos, la subtil i fina caricatura d'aquella fràgil glòria, i el fantotxe tràgic-còmic de Laren. I potser el millor, més encara que aquests personatges, són els antecedents d'aquest doctor: la seva família extraordinària, l'ambient angoixós i de misteri que en alguns moments el volta. En la creació d'aquest ambient de misteri portat fins al grotesc, hi ha possiblement la millor vena de l'autor. La barreja de grotesc i fantasia, el seu mateix estil cenyit, sec, no exempt, però, de rares floracions poètiques, fan pensar en alguna cosa així com un d'aquests frisos gòtics on la realitat — fauna i flora — és estrafeta com en un mal son.

La narració, altrament, passa per moments molt diversos. Quan l'autor no es vigila o fuig de l'ambient tràgic-còmic que imposa les seves millors pàgines, és banalitzada una mica: culpa segurament de la seva facilitat per l'humor que el fa caure en la facècia fàcil.

Però de tota manera, a desgrat de la desproporció de la història, que fa pensar que l'autor ha trobat les millors escenes no pas per reflexió prèvia, ans tot fent camí, l'interès pròpiament novellesc no decau mai. I és que Pere Caldes, fet no massa corrent entre els novel·listes catalans, esclaus en llur majoria de la realitat i del realisme, és un escriptor d'imaginació.

D. G.

Domènec Guansé
"La Publicitat"
2 - III - 37